

JAARGANG 51, NO.9, NOVEMBER 2021

DIDACTIEF Special

OPINIE EN ONDERZOEK VOOR DE SCHOOLPRAKTIJK

in samenwerking met

slo

**Curriculumbewust
handelen in het vo**

Colofon

Deze special is gemaakt in opdracht van en in samenwerking met SLO, landelijk expertisecentrum voor het curriculum. SLO creëert inzicht en overzicht in curriculumvraagstukken voor onderwijs en overheid. Meer weten? Kijk op www.slo.nl

Coördinatie en eindredactie: Lynette Reinders (SLO) en Paulien de Jong (Didactief)

Coverfotografie: De Beeldredactie - Marcel Krijgsman

Vormgeving: FIZZ | Digital Agency - www.fizz.nl

Aan deze special werkten mee:

Bas Trimbos, Bernard Teunis, Daphne Spekkers, Dave Arts, Elmi Broekhof, Gaby van der Linde-Meijerink, Petra Hendrikse, Geesje van Slochteren, Gerdineke van Silfhout, Jeroen Dera, Joyce Gubbels, Julia Kroon, Marit Kruiskamp, Talita Groenendijk, Rian Prins, Willem Rosier.

Voor meer informatie over specials kunt u zich wenden tot de redactie van Didactief, Panamalaan 1L 1019 AS Amsterdam, tel. 06 20 61 20 70, www.didactiefonline.nl, redactie@didactiefonline.nl

De redactie dankt de volgende sponsor:

Laat je inspireren op de website van het ERK

Het Europees Referentiekader Talen (ERK) speelt een belangrijke rol bij de ontwikkeling van het curriculum. Jaarlijks bezoeken zo'n 150.000 mensen, voor het grootste deel docenten in het voortgezet onderwijs, de website van het ERK. Ze vinden er houvast bij het ontwikkelen en uitvoeren van onderwijs in de moderne vreemde talen, zodat leerlingen hun leerroute zo goed mogelijk kunnen volgen. Het ERK koppelt de taalvaardigheid in een vreemde taal aan zes beheersingsniveaus (A1 t/m C2). De website is voor docenten een nuttige bron van inspiratie om doelen te concretiseren, en leerlijnen en lesmaterialen te ontwikkelen.

> **Meer inspiratie? Kijk op:** www.erk.nl

Willem Rosier is
manager vo bij SLO

Durf als docent los te laten

Goed onderwijs realiseren leidt ertoe dat alle kinderen voldoende bagage hebben om verder te komen. Iedereen voelt zich welkom en alle talenten worden tot ontwikkeling gebracht. Hoe mooi zou het zijn als iedere school dit realiseert.

Het is van belang dat scholen een verantwoorde keuze maken tussen wat moet en wat mag.

En vervolgens is het een uitdaging om te bepalen wanneer jouw leerling wel, dan wel niet kan meebeslissen bij de inrichting van zijn leerproces. Pedagoog Micha de Winter zegt hierover het volgende: 'Het idee van *agency* bij kinderen hebben we naar mijn idee weggeorganiseerd. Er zijn veel culturen waar kinderen gewoon moeten zwijgen. Maar *agency* is een essentieel onderdeel van positieve ontwikkeling.'

Naar mijn idee zijn keuzes maken en verantwoordelijkheid geven aan leerlingen een voorwaarde om tot leren te komen. Het is een uitdaging voor veel leraren en scholen om dit praktisch handen en voeten te geven. Wel zijn hier mooie werkende voorbeelden uit de praktijk te constateren.

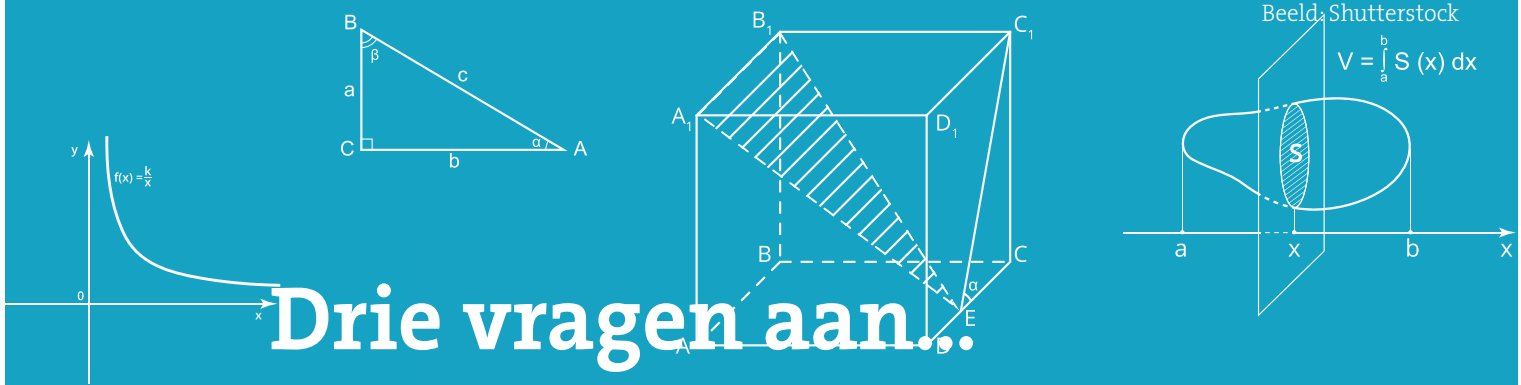
Het onderzoekend leren kan goed onderdeel uitmaken van alle onderwijssectoren en is niet voorbehouden aan de juist meer praktische dan wel de zeer theoretisch ingestelde leerlingen. Er zijn mooie voorbeelden van deze uitwerking binnen de pilots van de praktijkgerichte programma's van het vmbo. Zo werken leerlingen op Metameer Jenaplan in Boxmeer (zie pagina

4-5) aan levensechte opdrachten: het antwoord geven op en het uitwerken van een probleem dat door de praktijk buiten de school wordt aangedragen. Deze praktijkgerichte opdracht spreekt andere talenten van een leerling aan: de leerling richt op dit leergebied zijn eigen leerproces in en de school beweegt mee! Een van de aanbevelingspunten is niet voor niets: Durf als docent los te laten. Als jouw leerling in de praktijk aan een opdracht werkt, ben je er niet altijd bij. ■

'Maak verantwoorde keuzes tussen wat moet en wat mag'

In dit vo nummer:

3 Drie vragen aan **de vakspecialist wiskunde 4** Metameer Jenaplan ontwikkelt **Praktijkgericht Programma 6** 'Het huidige **examen Nederlands** is benauwend'

Drie vragen aan...

Vakspecialist wiskunde en informatica **Petra Hendrikse**

De huidige vakkenstructuur voor wiskunde in de bovenbouw van havo en vwo levert nadelen op voor het voortgezet en het vervolgonderwijs. Met de Nederlandse Vereniging van Wiskundeleraars (NvW) bracht Petra Hendrikse van SLO **de 9 knelpunten** in kaart.

1. Wat zijn de grootste knelpunten?

‘Dat hangt af van wie je het vraagt. Het ontbreken van statistiek in wiskunde B bijvoorbeeld vinden veel respondenten een probleem. In de maatschappij wordt steeds meer met grote datasets gedaan, om bijvoorbeeld voorspellingen te doen over het gedrag van mensen of om de inkoop voor een grote winkel te optimaliseren. Veel docenten vinden

statistiek dan ook onontbeerlijk om bijvoorbeeld de uitkomsten te kunnen duiden, om te begrijpen hoe die cijfers tot stand zijn gekomen. Op basis van de input van meer dan tweeduizend leerlingen, leraren, decanen, schoolleiders en medewerkers van vervolgoopleidingen en van de literatuur hebben we in totaal negen knelpunten benoemd. Conclusie: er is waarschijnlijk geen vakkenstructuur waar iedereen blij van wordt, soms zijn er zelfs tegenstrijdige belangen.’

2. Hebben we niet allemaal hetzelfde belang, goed wiskundeonderwijs?

‘Zeker, maar organisatorisch is dat soms lastig voor scholen. Neem bijvoorbeeld wiskunde C, dat wordt maar weinig gekozen. Een

wiskundeleraar is natuurlijk blij met elke leerling, maar zo is het een duur vak voor de schoolleider. In de praktijk kan het betekenen dat een leraar twee leerlingen wiskunde C erbij krijgt in zijn klas wiskunde A, vakdidactisch best pittig.’

3. Welke knelpunten ervaren leerlingen?

‘We weten wel dat de slaag-zakregeling invloed heeft op de keuzes die leerlingen maken; als een leerling denkt dat hij het risico loopt op een onvoldoende, kiest hij een bepaald type wiskunde niet op inhoud, maar op die risico-inschatting. En da’s jammer. Een ander voorbeeld: wiskunde A zit in de profielen economie en maatschappij, en natuur en gezondheid. Voor de eerste groep leerlingen zitten er onderdelen in die ze niet nodig hebben en de tweede groep mist aspecten voor natuurkunde; zij zouden eigenlijk meer wiskunde B nodig hebben. Een ander voorbeeld: vervolgoopleidingen in het hbo krijgen studenten die geen wiskunde B volgden op de havo. Ze mogen op papier wel naar de opleiding van hun keuze, maar moeten flink aan de bak om die achterstand in te lopen. Een brede werkgroep buigt zich momenteel over deze knelpunten en komt in januari met een advies aan de minister voor een nieuwe vakkenstructuur; Er is nog genoeg werk aan de winkel.’ ■

> **Blogs van Petra over de 9 knelpunten:** www.slo.nl/sectoren/havo-vwo/wiskunde-havo-vwo/bovenbouw/knelpunten-onderzoek-vakkenstructuur/

> **Inventarisatie van knelpunten en meer informatie over de werkgroep:** www.slo.nl/knelpunten-onderzoek-vakkenstructuur/

Pilotschool ontwikkelt nieuw praktijkgericht programma vmbo

‘Het geeft veel meer **kleur** aan IT’

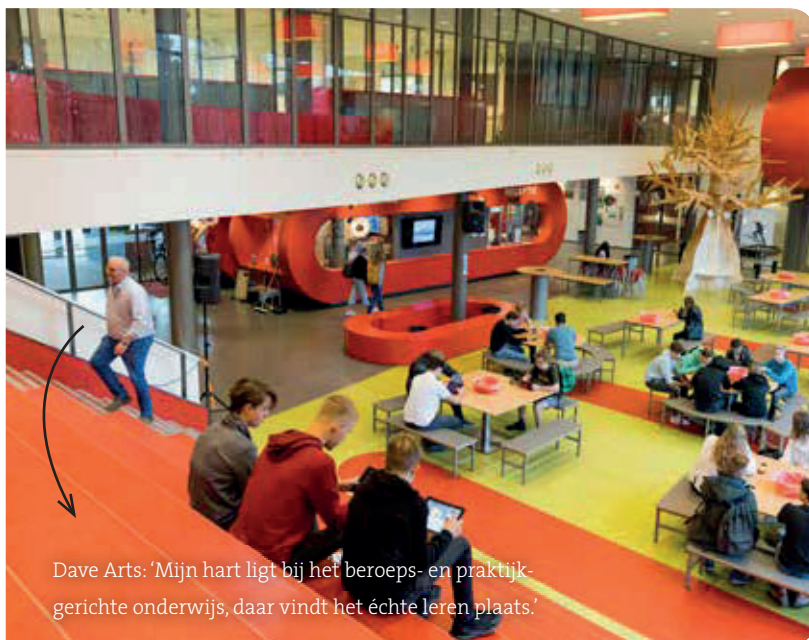
Verbinden, verdiepen, verbreden. ‘Dat zijn dé kernwoorden in het praktijkgerichte programma voor **de nieuwe leerweg in het vmbo**,’ zegt Dave Arts, teamleider bij Metameer Jenaplan in Boxmeer, een van de 136 pilotscholen die het onderwijsprogramma ontwikkelen. Met curriculumexpert Bas Trimbos (SLO) reflecteert hij op de eerste stappen.

Voor Trimbos is het een prettig weerzien op de school waar hij vroeger leraar Engels en Frans was. Nu ondersteunt hij als curriculumexpert twintig pilotscholen die het praktijkprogramma Informatietechnologie (IT) ontwikkelen voor de nieuwe leerweg, een samenvoeging van de gemengde en theoretische leerweg vmbo die in 2024 start. Alle leerlingen zullen dan naast de avo-vakken een praktijkgericht programma volgen van 320 uur over twee jaren. Dat kan gaan om programma’s die elke school mag aanbieden, zoals informatietechnologie (IT) en dienstverlening & producten (D&P), of om zoge-

noemde licentiegebonden programma’s zoals groen of horeca, bakkerij & recreatie (lees ook het coververhaal in deze *Didactief*). Dave Arts is behalve teamleider ook projectleider Sterk Techniek Onderwijs op Metameer en een bevlogen onderwijzman: ‘Mijn hart ligt bij het beroeps- en praktijkgerichte onderwijs, daar vindt het échte leren plaats. Dat je leerlingen kunt laten floreren als je ze niet alleen met hun hoofd, maar ook met hun hart en handen laat leren. Zo ontdekken ze waar hun kwaliteiten liggen en hoe ze die kunnen inzetten.’

Levenschte opdrachten

Het helpt dat Metameer ‘alles in huis’ heeft, aldus Arts, van vmbo-basis tot vwo-tweetalig. En dat er al goede contacten liggen met bedrijven en instellingen, onder andere via ouders, bijvoorbeeld met installatie- en technische bedrijven en in de zakelijke dienstverlening. ‘Dat geeft de school binnen de pilotgroep wel een kleine voorsprong over hoe je omgaat met levenschte opdrachten’, vindt hij. ‘Een categorale mavo zonder de beroepsgerichte ervaringen en een bijbehorend netwerk moet er wellicht wat meer voor doen.’ De ontwikkeling van technologiebedrijven in het land van Cuijk en in Noord-Limburg is *booming*, zegt hij. De nieuwe leerweg lijkt daarom precies op het goede moment te komen. Het vak informatietechnologie was sowieso wel aan een opfrisbeurt toe. Het was wat smal en er was weinig verbinding met andere vakken. Door de samenwerking met het bedrijfsleven wordt het breder en praktischer. Arts: ‘Agrarische bedrijven hier zijn heel erg bezig met IT. Grote robots verzamelen bijvoorbeeld de kippeneieren; de aansturing van de logistiek, het bijhouden van allerlei processen in de

Dave Arts: ‘Mijn hart ligt bij het beroeps- en praktijkgerichte onderwijs, daar vindt het échte leren plaats.’

stallen: allemaal IT. Ook in het ziekenhuis rammelt het van de IT. Al die bedrijven zijn geïnteresseerd in onze leerlingen. En wij zoeken goede docenten op IT-gebied en hebben bedrijven nodig om goed in te spelen op de vraag die zij hebben. Dat is wel een uitdaging, maar gelukkig hebben we vaste partners in de regio, zoals Verweijen ICT uit Mill, met wie we veel samenwerken op IT-gebied. Onze docenten zijn gekoppeld aan hun werknemers en krijgen zo de juiste scholing, en leerlingen krijgen echte opdrachten van hen. Dat werkt motiverend en helpt bij een goede keuze voor vervolgonderwijs of een beroep. Je ziet vaak dat leerlingen en hun ouders, ja ook docenten, soms nog vrij traditionele beelden hebben bij beroepen in de agrarische sector, de metaal en in de zorg; door de samenwerking met bedrijven kantelen die beelden. (hij lacht) Deze leerlingen worden de nieuwe elite, dit is de ruggengraat van de maatschappij.'

Neus voor kwaliteit

De examenprogramma's van de praktijkgerichte programma's die zijn ontwikkeld door docent-ontwikkeldgroepen met steun van SLO, worden momenteel uitgetoetst op 136 scholen; zo'n twintig scholen waaronder Metameer doen mee aan de pilot IT. Helaas gooide corona roet in het eten. Na circa vijf online bijeenkomsten kwamen docenten eind oktober eindelijk fysiek bij elkaar. Trimbos: 'We proberen samen vooral neus voor kwaliteit te ontwikkelen. Er ligt een concept eind-examenprogramma, en scholen kunnen nu eigen accenten gaan leggen. Maar al heel gauw rijst dan de vraag: wanneer is het goed en wat is dat dan: goed? Inhoud, toetsing, levensechte opdrachten van bedrijven. Docenten presenteren hun aanpak aan elkaar en wisselen kennis en informatie uit.' Wat vindt Arts van de ondersteuning vanuit SLO? 'Scholen verschillen sterk in hun ontwikkeling, sommigen staan nog aan het begin. Maar het helpt dat de ondersteuning ook flexibel is.' Trimbos: 'Een goed gesprek voeren werkt altijd verhelderend. Zie het maar als een vorm van feedback. Dat scholen met elkaar bespreken wat ze doen, wat ze zien bij elkaar, wat je ervan vindt en wat bruikbaar is in je eigen ontwerp. Alleen al door die vragen te stellen, maak je een gedachtesprong en kunnen scholen hun aanpak verbeteren om dichterbij een praktijkgericht programma te komen.'

Eerste hulp bij het Praktijkgericht Programma

- **Gebruik de aanwezige kennis van partners in de regio;** je hoeft het echt niet allemaal alleen te bedenken.
- **Zoek samenwerking met bedrijven.** Niet voor korte, incidentele opdrachten, maar juist voor een duurzame samenwerking.
- **Durf als docent los te laten.** Als jouw leerling in de praktijk aan een opdracht werkt, ben je er niet altijd bij.
- **Zorg dat algemene kennis meer in dienst staat van de praktijk,** zoals talen of 21e-eeuwse vaardigheden.

Uitdagende inhoud

Hoe ziet het er praktisch uit op Metameer? Drie docenten fungeren als spelverdelers bij de contacten met het bedrijfsleven, zegt Arts: 'Het streven is duurzame relaties, voor de langere termijn. Wij willen niet aankloppen voor eenmalig projectjes, maar we willen vakmensen uit die bedrijven sterker aan ons binden, met een hybride baan bijvoorbeeld. Sommigen zouden best een tijdje in het onderwijs willen werken. We hebben inmiddels contact met lerarenopleidingen, om te kijken hoe we dat vorm kunnen geven.'

Een sterker praktijkprogramma motiveert leerlingen en moet tot zichtbare resultaten leiden, zoals hopelijk betere keuzes voor een vervolgopleiding en minder studie-uitval. Maar de vraag is natuurlijk wel hoe je die nieuwe praktijkkennis en -vaardigheden van leerlingen aantoonbaar maakt? Arts: 'In het pta leggen we vast hoe elk onderdeel getoetst wordt, de ene keer via een presentatie, de andere keer met beoordelingsformulieren, elke school doet dat op eigen wijze. Een bedrijf beoordeelt het product, de school het proces. In het tweetalig onderwijs werken wij al met portfolio's, we onderzoeken nu of we dat ook aan de nieuwe leerweg kunnen koppelen. Het zou interessant zijn als leerlingen dat ook naar vervolgstudies en het bedrijfsleven kunnen meenemen. In opdracht van school maken leerlingen nu samen met een IT-bedrijf een app om die lob-route zelf te kunnen bijhouden.' Waar de belangrijkste uitdaging nog ligt? De inhoud, zegt Arts zonder twijfelen. 'Leren gaat deels om persoonlijke vaardigheden, maar ook om uitdagende inhoud. En dat ontbreekt nog wel eens bij brede praktijkgerichte programma's. Maar samen met SLO, de pilotscholen en die bedrijven zijn we aardig op weg.' ■

Meer weten? Bekijk de themapagina: www.slo.nl/themavakspecifieke-themapraktijkgericht/pilot-praktijkgerichte-programma Of ga naar www.sterkberoeps-onderwijs.nl

Centraal examen Nederlands:

Al jaren is er kritiek op het centraal examen Nederlands voor havo en vwo. Het zou te eenzijdig op leesvaardigheid zijn gericht en vragen bevatten waarop zelfs afgestudeerden Nederlands het antwoord schuldig moeten blijven. Deskundigen **Joyce Gubbels**, **Jeroen Dera** en **Gerdineke van Silfhout** bespreken hoe het beter kan.

In het huidige centraal examen Nederlands is er vrijwel exclusief aandacht voor zakelijke leesvaardigheid. Belangrijk, maar is dat het enige wat telt? Nee, zeggen critici al jaren. Minstens zo belangrijk zijn domeinen als schrijven, literatuur en luisteren. Toch komen deze zaken nauwelijks aan bod. Let wel: in het havo-/vwo-examen. Het centraal examen op het vmbo wordt in de discussie vaak niet genoemd. Jammer, zegt Gerdineke van Silfhout, taalexpert bij SLO. Want juist van het vmbo bij Nederlands en de beroepsgerichte vakken kunnen we mogelijk nog wat leren (zie kader Praktijkexamens in het vmbo). Maar niet alleen het beperkte bereik van het centraal examen ligt onder vuur, ook het type vragen is een terugkerend onderwerp van discussie. Want hoe

Joyce Gubbels, onderzoeker bij het Expertisecentrum Nederlands: 'Goed om andere toetsvormen te verkennen'

Praktijkexamens in het vmbo

In de beroepsgerichte vakken in het vmbo leggen leerlingen een gecombineerd centraal schriftelijk en praktisch examen (cspe) af. In dat examen wordt de theorie direct gekoppeld aan praktische opdrachten: leerlingen moeten bijvoorbeeld in aanwezigheid van examinatoren een verkoopgesprek voeren, waarna ze toelichten waarom ze bepaalde keuzes maken. Een cspe kan enkele uren tot dagen in beslag nemen. Voorafgaand aan het examen krijgen de leerlingen informatie over de opdracht, zodat ze zich inhoudelijk kunnen voorbereiden. *Kijk voor meer informatie over het cspe op de website van het CvTE.*

www.cvte.nl/actueel/weblog/weblogberichten/2017/centrale-examens-beroepsgericht-vmbo-niet-in-de-gymzaal

kan een leerling eigenlijk weten wat een schrijver 'bedoeld' heeft? En is de 'hoofdgedachte' van een tekst wel altijd zo eenduidig als de vragensteller veronderstelt?

Om het examen te verbeteren formuleerden taaldocenten vanuit NederlandsNU! en de vakvereniging Levende Talen Nederlands in 2018 het *Advies examen Nederlands*. In dit advies kwam een dringende behoefte naar voren om in het examen meer recht te doen aan de veelzijdigheid van het vak Nederlands, in elk geval voor lezen en schrijven. In aansluiting op dit advies deed Cito in 2019 een verkennend onderzoek

hoe verder?

naar de mogelijkheden voor de uitbreiding van vraagtypen. Dit resulteerde in het project 'Uitbreiding van vraagtypen voor het leesvaardigheidsexamen Nederlands havo en vwo' (zie ook kader). Maar is dit genoeg? Joyce Gubbels, onderzoeker bij het Expertisecentrum Nederlands, Jeroen Dera, universitair docent aan de Radboud Universiteit, en Gerdineke van Silfhout, taalexpert bij SLO, hebben zo hun twijfels.

Nieuwe vraagtypen zijn onderweg. Dat klinkt goed.

Gerdineke: 'Het project is een belangrijke stap, maar om een verbeter slag te maken voor het hele examen zullen we naar mijn idee radicaler te werk moeten gaan. We moeten ons niet alleen richten op de vraag hoe we toetsen, maar ook wat.'

Jeroen: 'Het huidige examen is benauwend. Het zal schelen als de vraagstelling verandert, maar het zou ook goed zijn als het examen beter de rijkdom van het vak weerspiegelt en docenten meer ruimte geeft bij de beoordeling van de vragen.'

Joyce: 'Leraren voelen zich nu gedwongen om tijdens de les bepaalde onderdelen veel aandacht te geven, terwijl ze andere onderdelen eigenlijk belangrijker vinden.'

Kan dat opgelost worden door het huidige centrale examen verder aan te passen?

Gerdineke: 'Zo eenvoudig is dat niet. We zouden een eindexamen Nederlands moeten maken dat verschillende domeinen, de samenhang ertussen en de complexiteit van bepaalde kennis en vaardigheden goed weerspiegelt. Maar denk aan zoiets als samenhang tussen domeinen of literatuurbegrip. Hoe toets je dat goed?'

Jeroen: 'Bij leesvaardigheid speelt altijd de discussie hoe je valide en betrouwbare toetsen maakt. Een vaardigheid als kritisch lezen wil je bijvoorbeeld het liefst met open, essay-achtige vragen meten, maar dat komt de betrouwbaarheid van de toets niet altijd ten goede. In het huidige centrale examen Nederlands wordt aangestuurd op heel specifieke antwoorden, terwijl tekstinterpretaties zich meestal niet laten vangen in een antwoordmodel. Daardoor komt het voor dat leerlingen soms iets heel scherpzinnigs opschrijven dat toch geen punten oplevert. Dat is frustrerend.'

Jeroen Dera, universitair docent aan de Radboud Universiteit: 'Het huidige examen is benauwend'

Is het een idee om alle complexere vaardigheden onder te brengen in het schoolexamen?

Gerdineke: 'Dat zou ik niet doen. Het kan een verkeerd signaal afgeven als alleen de eenvoudig meetbare onderdelen in het centraal examen belanden. Dat kan bovendien de indruk geven dat we die onderdelen belangrijker vinden. Wees eerder innovatief in toetsvormen bij het centraal examen.'

Welke alternatieve toetsvormen kunnen uitkomst bieden?

Gerdineke: 'Dat moeten we onderzoeken. In het vmbo-beroepsgerichte programma wordt nu bijvoorbeeld gebruikgemaakt van praktijkopdrachten, zogenaamde cspe's (zie ook kader). Leerlingen moeten de theorie demonstreren en toelichten, terwijl ze de opdracht uitvoeren, bijvoorbeeld een verkoopgesprek voeren. Zo toets je in een betekenisvolle en authentieke context.'

Joyce: 'Het lijkt me goed om andere toetsvormen te verkennen. We zijn in de loop der jaren zo gewend geraakt aan de huidige manier van organiseren, dat we zijn gaan geloven dat het alleen maar zo kan. We moeten niet bang zijn om nieuwe experimenten aan te gaan.'

Nog andere ideeën?

Jeroen: 'Wat denken jullie van een landelijke syllabus, een boekje met zakelijke en literaire teksten dat alle leerlingen voorafgaand aan het examen krijgen? Ik kan me voorstellen dat je bepaalde examenopdrachten daaraan koppelt en dat deze voor iedereen

Uitbreiding vraagtypen

In het project 'Uitbreiding van vraagtypen voor het leesvaardigheidsexamen Nederlands havo en vwo' ontwikkelen CvTE en het Cito voorbeeldopgaven van nieuwe vraagtypen. Doel is om tekstbegrip van leerlingen beter te kunnen bevragen. De aandacht gaat onder meer uit naar figuurlijk taalgebruik, teksten begrijpen in samenhang met beeld, argumenteren, teksten vergelijken en abstraheren. De voorbeeldopgaven worden naar verwachting begin 2022 beschikbaar gemaakt voor docenten, ontwikkelaars van lesmateriaal en toetsmakers.

hetzelfde zijn. Maar die opdrachten hoeven dan niet door tienduizenden tegelijk in een gymzaal gemaakt te worden.'

Gerdineke: 'Dat is geen gek idee. Iets vergelijkbaars gebeurt bij de centrale toetsing in *British Columbia*: leerlingen en docenten krijgen vooraf te horen over welk onderwerpen de lees- en schrijftoets zal gaan. Daardoor zijn ze beter voorbereid en komen ze tot inhoudelijkere antwoorden.'

Is een beter examen ook een uitgebreider examen?

Joyce: 'Mogelijk valt er wel efficiënter te werken dan we nu doen. PISA gebruikt bijvoorbeeld digitale toetsen met zowel gesloten als eenvoudige open vragen. Deze vragen kunnen grotendeels door een computer worden nagekeken. Beoordelaars hebben daardoor meer tijd voor de complexe en open vragen. Maar los daarvan, denk ik wel dat een beter examen een uitgebreider examen is.'

Gerdineke: 'Dat denk ik ook. Als je serieus schrijfvaardigheid wilt meten, dan ben je niet met één toets in een uur klaar, ook niet met technologische vernieuwingen. Onderzoek van Bouwer en Van den Bergh uit 2015 toont dit ook aan.'

Jeroen: 'Ook de tijd voor begeleiding in de klas moet worden uitgebreid. Voor bijvoorbeeld schrijfvaardigheid is individuele feedback onmisbaar. Maar ga daar maar aan staan in een klas van 32 leerlingen.'

Het examenprogramma moet anders?

Jeroen: 'Leraren Nederlands hebben meer lucht nodig. Ze verdienen meer tijd en vrijheid om te werken aan belangrijke vaardigheden, zoals schrijven en argumenteren. Meer tijd betekent bovendien dat die leraren hun vak beter kunnen bijhouden.'

Joyce: 'Je kunt niet het examen vernieuwen zonder ook het programma te veranderen.'

Gerdineke: 'Vandaar dat bijstellen van de examenprogramma's Nederlands nodig is.' ■

Gerdineke van Silfhout, taalexpert bij SLO: 'We moeten radicaler te werk gaan'